

Posvojenje

Plasaj, Danijela

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:725289>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet u Zagrebu
Studijski centar za javnu upravu i javne financije
Preddiplomski stručni studij javne uprave
Katedra za obiteljsko pravo

Danijela Plasaj

POSVOJENJE

završni rad

Mentor: izv.prof.dr.sc. Barbara Preložnjak

Zagreb, 2024. godina

SAŽETAK

Posvojenje je oblik zbrinjavanja djece koja nemaju odgovarajuću roditeljsku skrb. Ovim se postupkom stvara trajni odnos između posvojitelja i djeteta, a cijeli postupak vodi nadležni Hrvatski zavod za socijalni rad. Završetkom postupka posvojenja posvojitelji stječu pravo na roditeljsku skrb te nastaje niz prava i obveza koje nastaju iz tog procesa, a obvezuju obje strane: i posvojitelja i posvojenika. Posvojenikom može biti dijete do osamnaeste godine života, a dijete sa navršenih dvanaest godina dužno je dati svoju privolu za posvojenje. Osobe koje se odluče na proces posvojenja svoj interes pokazuju podnošenjem pisane prijave namjere posvojenja Zavodu za socijalni rad. U konačnici, u cijelom procesu posvojenja, najvažnije je da cijeli postupak bude u skladu s dobrobiti djeteta.

Ključne riječi: posvojenje, posvojitelj, posvojenik, dijete, obitelj, roditelj

SUMMARY

Adoption is a form of care for children who don't have adequate parental care. This procedure creates a permanent relationship between the adoptive parent and the child. The entire procedure is managed by the Social Welfare Center. When the procedure of adoption is finished, the adoptive parents acquire the right to parental care and a series of others rights and obligations which arise from this procedure and bind both parties of the process. The adoptee can be a child up to the age of eighteen, also a child that has reached the age of twelve must give his consent for adoption. People who have decided to start the proces of adoption must show their interest by submitting a written application of their intenton to adopt to the Social Welfare Center. The law that is dealing with this topic is called „Familly Law“. In conclusion, in this whole proces of adoption, the most important thing is that the whole procedure is in accordance with welfare of the child.

Key words: adoption, adoptive parent, adopted child, child, family, parent

Sadržaj

1.UVOD	1
2. POJAM POSVOJENJA	2
3.CILJEVI POSVOJENJA.....	4
4.PRETPOSTAVKE ZA POSVOJENJE.....	5
4.1. Pasivna adoptivna sposobnost (pretpostavke za posvojenje na strani djeteta)	6
4.2. Aktivna adoptivna sposobnost (pretpostavke za posvojenje na strani posvojitelja)	7
4.3. Pristanak na posvojenje	9
5. PROCJENA PRIKLADNOSTI POSVOJITELJA I ZASNIVANJE POSVOJENJA	11
6. PRIPREMA POSVOJITELJA – „ŠKOLA ZA POSVOJITELJE“	14
7. RJEŠENJE O POSVOJENJU	16
8. PRAVNI UČINCI POSVOJENJA	18
9. POMOĆ I POTPORA NAKON POSVOJENJA	19
10. ZAKLJUČAK	20

Izjava o izvornosti

Ja, Danijela Plasaj pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima od onih napisanih u radu.

Zagreb, 12.6.2024.

Danijela Plasaj

1.UVOD

„Posvojenje je način osiguravanja nove obitelji za djecu koju njihovi biološki roditelji ne mogu podizati, koji djetetu omogućuje odrastanje i odgoj u sigurnom obiteljskom okruženju, a posvojiteljima roditeljstvo i osnivanje obitelji.“¹

Svaki čovjek ima potrebu osjetiti pripadnost i ljubav. Taj osjećaj nam pružaju naše društvene zajednice, obitelj i prijatelji. Za mnoge, najvažnija zajednica je obitelj, ona nas otiskuje u život i pruža nam sigurnost i oslonac u teškim trenucima, a s nama slavi one sretno. Vodeći se ovom mišlju, oni koji iz raznih razloga nisu u mogućnosti pripadati obitelji ili osnovati svoju, priliku za sretniji život pronalaze u mogućnosti posvojenja. Posvojenje takvim osobama nudi priliku da sami stvore ono što im je iz određenih razloga uskraćeno, a to je vlastita obitelj.

U ovome radu na početku ćemo se upoznati sa pojmom posvojenja, njegovom pojavom i promjenama kroz povijest te njegovim ciljevima. Zatim, saznati ćemo koje su pretpostavke za zasnivanje posvojenja na strani posvojitelja i posvojenika, ali također koje zapreke se mogu javiti i onemogućiti provedbu posvojenja. U šestom poglavlju govoriti ćemo o postupku kroz koji kandidati prolaze kao bi se pripremili i postali prikladni posvojitelji. Na samom kraju, vidjeti ćemo što se događa nakon što dođe do zasnivanja posvojenja, koji pravni učinci nastaju i kako se novonastaloj obitelji pruža podrška i pomoć.

¹ Dostupno na: <https://pravo.roda.hr/prava-roditelja-i-djece/roditeljska-prava/sve-o-posvojenju.html>

2. POJAM POSVOJENJA

Pojam posvojenja seže daleko u povijest te je tijekom povijesti mijenjao svoje značenje. U početku je bio namijenjen proširenju obitelji kada posvojitelji nisu mogli imati vlastito potomstvo. U starom vijeku posvojenje je već bilo detaljno razrađeno zakonima, a najpoznatiji su Hamurabijev, Bilalamov i Gortinski zakonik.

Rimsku pravnu povijest, po ovom pitanju obilježila su dva oblika posvojenja: adrogacija (adrogatio) i adoptacija (adoptio). Adrogacija je starija od adoptacije, ona podrazumijeva prelazak oca obitelji (pater familias) zajedno sa svim njegovim podložnim osobama i imovinom pod očinsku vlast (patria potestas) u obitelj adrogata. Uvjet za adrogaciju je bio da je adrogirani muška osoba, a adrogant je morao imati najmanje 60 godina te nije smio imati vlastite djece. Također, adrogant je morao biti stariji od adrogiranoga. Adoptacija je posvojenje osobe kod kojeg posvojenik prelazi u obitelj posvojitelja i pod očinsku vlast novog obiteljskog starješine (pater familias), bilo je moguće adoptirati i muške i ženske osobe, odrasle i djecu.²

Razvoj posvojenja u hrvatskoj pravnoj povijesti poznat je od epigrafskih spomenika (ponajprije nadgrobnih epitafa) koji su vrijedan izvor putem kojega se možemo bolje upoznati sa životom ljudi u nekadašnjim rimskim provincijama, posebice u Dalmaciji, u gradovima Jader, Salona i Narona (bili su smješteni na području današnjeg Zadra, Solina, Metkovića). Posinjenje, odnosno posvojenje, u Kraljevini Jugoslaviji bilo je regulirano Općim građanskim zakonikom koji je bio u primjeni od 1853. godine. Zatim, 1947. godine donesen je Zakon o usvojenju koji se primjenjivao na području cijele Jugoslavije.

Od 1979. u Hrvatskoj se primjenjivao Zakon o braku i porodičnim odnosima koji je osiguravao zaštitu interesa posvojenika i posvojitelja. „Ovaj Zakon uveo je dva oblika posvojenja, a to su: usvojenje (bilo je raskidivo) i usvojenje s potpunim učinkom roditeljskog usvojenja (bilo je neraskidivo).³ Zakon je krajem 1989. pročišćen od strane hrvatskog zakonodavca što je rezultiralo dodatnom zaštitom interesa posvojenika i fokusom na mlađe posvojitelje. Nakon stjecanja neovisnosti i samostalnosti te donošenja Ustava 1990. godine, na snagu stupa Obiteljski zakon Republike Hrvatske.⁴

² Hrabar, D., et al., Obiteljsko pravo, Zagreb, Narodne novine, 2021, str. 273.

³ Hrabar D., Korać Graovac A., Obiteljsko pravo i matičarstvo, Zagreb, Narodne novine, 2019, str.121.

⁴ Hrabar, D., et al., Obiteljsko pravo, Zagreb: Narodne novine, 2021, str.274 - 276.

Obiteljski zakon⁵ donesen je 2003. godine, zatim je 2014. donesen novi Zakon te je Zakon iz 2003. prestao važiti. Danas se primjenjuje Obiteljski zakon koji je donesen 2015. godine, a posljednji je puta bio mijenjan 2023. godine. Posvojenje je u Republici Hrvatskoj definirano četvrtim dijelom Obiteljskog zakona, a on se bavi: pretpostavkama za zasnivanje posvojenja, pravnim učincima posvojenja, procjenom podobnosti i prikladnosti za posvojenje i postupkom zasnivanja posvojenja. Obiteljski zakon definira posvojenje djeteta ovim riječima: „Posvojenje je poseban oblik obiteljsko-pravnog zbrinjavanja i zaštite djeteta bez odgovarajuće roditeljske skrbi kojim se stvara trajni odnos roditelja i djeteta.“⁶ Također, zakon u članku 180. stavku 3. navodi “ Posvojenje se može zasnovati samo ako je u skladu s dobrobiti djeteta.”⁷, što bi označavalo da potencijalni posvojitelj mora djetetu pružiti skladan i stabilan dom.

⁵ Obiteljski zakon („Narodne Novine“ br. 103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23.)

⁶ Članak 180, stavak 1, Obiteljskog zakona, („Narodne Novine“ br. 103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23.)

⁷ Članak 180, stavak 2, Obiteljskog zakona, („Narodne Novine“ br. 103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23.)

3. CILJEVI POSVOJENJA

Posvojenje je najprikladniji oblik zbrinjavanja i zaštite djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi kojim se zasniva trajni odnos između posvojitelja i posvojenika, tj. roditelja i djeteta. Tijelo koje je nadležno za zasnivanje posvojenja jest Hrvatski zavod za socijalni rad.

Velik broj parova nije u mogućnosti imati vlastito potomstvo, iz tog se razloga mnogi od njih odlučuju upustiti u proces posvojenja kako bi ostvarili želju za vlastitom obitelji. S druge strane, postoje slučajevi u kojima biološki roditelji nisu u stanju adekvatno brinuti o svome djetetu i smatraju da bi netko drugi bio prikladniji u toj ulozi, stoga takvi roditelji svoje dijete odlučuju dati na posvojenje. Njihovo pravo na roditeljsku skrb prestaje zasnivanjem posvojenja, a to pravo stječu posvojitelji djeteta onoga trenutka kad rješenje o posvojenju postane pravomoćno.⁸

Posvojenje obuhvaća dva cilja koja se međusobno nadopunjuju, a to su: čovjekova želja i potreba za zasnivanjem obitelji i pravo djeteta na obitelj, zaštitu i ljubav.⁹

⁸ Hrabar D., Korać Graovac A., *Obiteljsko pravo i matičarstvo*, Zagreb, Narodne novine, 2019, str.119.

⁹ Hrabar, D., et al., *Obiteljsko pravo*, Zagreb, Narodne novine, 2021, str. 279.

4. PRETPOSTAVKE ZA POSVOJENJE

Posvojenje je oblik osnivanja obitelji koji djetetu omogućuje da odrasta u sigurnoj okolini. Prema Obiteljskom zakonu posvojenje se može zasnovati do 18 godine života djeteta.¹⁰ Za zasnivanje posvojenja moraju se ispuniti određene pretpostavke, postoje dvije skupine pretpostavki: pretpostavke za posvojenje na strani djeteta (pasivna adoptivna sposobnost) i pretpostavke za posvojenje na strani posvojitelja (aktivna adoptivna sposobnost).¹¹ Hrvatski zavod za socijalni rad prije zasnivanja posvojenja mora utvrditi jesu li zadovoljene navedene zakonom određene pretpostavke.

„Kako se u postupku posvojenja prekida obiteljski život djeteta i njegove obitelji, a dijete ulazi u novu obitelj s kojom ostvaruje obiteljski život, u pravilu su potrebni pristanci osoba u odnosu na koje posvojenje proizvodi pravne učinke.“¹²

Osobe koje žele biti posvojitelji podnose nadležnom područnom uredu Hrvatskog zavoda za socijalni rad prijavu namjere posvojenja u pisanom obliku i zahtjev za izdavanje mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje. U tijeku postupka izdavanja mišljenja za potencijalne posvojitelje obvezno je sudjelovanje u programu stručne pripreme za posvojenje, tj. edukacije koja se provodi za vrijeme izdavanja mišljenja.¹³

Prema podacima Adopte, udruge za potporu u posvajanju, u 2023. godini u Republici Hrvatskoj ostvareno je 137 posvojenja, a rekordan broj posvojenja ostvaren je 2022. godine kada je zasnovano ukupno 196 posvojenja. Također, prema podacima iz 2023., u Registar potencijalnih posvojitelja bilo je upisano 960 potencijalnih posvojitelja, a u Hrvatskoj je bilo 188 djece koja su ispunjavala pretpostavke za posvojenje.¹⁴

¹⁰ Članak 181, stavak 1, Obiteljskog zakona, („Narodne Novine“ br. 103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23.)

¹¹ Hrabar, D., et al., Obiteljsko pravo, Zagreb, Narodne novine, 2021, str. 223, 284.

¹² Hrabar D., Korać Graovac A., Obiteljsko pravo i matičarstvo, Zagreb, Narodne novine, 2019, op. cit., str.123.

¹³ Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, dostupno na:

<https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelj-i-socijalna-politika/obitelji-12037/djeca-i-obitelji-12048/posvojenje-12049/12049>

¹⁴ ADOPTA – udruga za potporu u posvajanju, dostupno na:

<https://www.adopta.hr/novosti/sastanaksministrom.html>

4.1. Pasivna adoptivna sposobnost (pretpostavke za posvojenje na strani djeteta)

Posvojenje se može zasnovati ako je u skladu sa najboljim interesom djeteta koji često nije lako odrediti. U našem pravnom sustavu dijete nije posvojivo dok ne navrší šest tjedana života.¹⁵ Tim vremenskim intervalom daje se prilika mladim roditeljima kako bi mogli promisliti o odluci davanja djeteta na posvajanje, te eventualno promijeniti mišljenje i početi graditi budućnost za svoje dijete.

Pasivna adoptivna sposobnost su pretpostavke za posvojenje na strani djeteta, one moraju biti ispunjene da bi moglo doći do posvojenja.

Prva pretpostavka govori kako dijete mora biti mlađe od osamnaest godina. Djetetu se nakon osamnaeste godine ne omogućuje posvojenje iz razloga što postaje punoljetno i poslovno sposobno.¹⁶

Druga pretpostavka zabranjuje posvojenje krvnog srodnika u ravnoj lozi, brata, sestre (predaka i potomaka). Ovakva vrsta posvojenja nije dopuštena kako se ne bi iskrivila percepcija odnosa bliskih članova obitelji i djeteta sa odnosom roditelja i djeteta, te kako takvi odnosi ne bi loše utjecali na dijete.¹⁷

Treća pretpostavka se odnosi na slučaj u kojem dijete nema poznate roditelje (nahoče). Kod ovakvih slučajeva ostavlja se vremenski okvir od 3 mjeseca kako bi se omogućilo da se pronađu biološki roditelji djeteta. Nakon što navedeni rok istekne, a roditelji i dalje nisu poznati omogućava se posvojenje.

Četvrta pretpostavka za posvojenje zabranjuje posvojenje djeteta maloljetnih roditelja. Iznimka je moguća u slučaju kada se utvrdi da nema izgleda da će se dijete odgajati u obitelji roditelja, bake, djeda ili bližih srodnika, tada se dijete može posvojiti, no tek istekom roka od godine dana od rođenja. Ovaj rok propisan je kako bi se maloljetnom roditelju omogućilo da se pokuša prilagoditi i organizirati život u skladu sa situacijom.¹⁸

¹⁵ Hrabar, D., et al., *Obiteljsko pravo*, Zagreb, Narodne novine, 2021, str. 284.

¹⁶ Hrabar D., Korać Graovac A., *Obiteljsko pravo i matičarstvo*, Zagreb, Narodne novine, 2019, str.123.

¹⁷ Hrabar, D., et al., *Obiteljsko pravo*, Zagreb, Narodne novine, 2021, str. 288.

¹⁸ Članak 183, *Obiteljskog zakona*, („Narodne Novine“ br. 103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23.)

4.2. Aktivna adoptivna sposobnost (pretpostavke za posvojenje na strani posvojitelja)

Aktivna adoptivna sposobnost se odnosi na sposobnost osobe da postane posvojiteljem. Pretpostavke aktivne adoptivne sposobnosti dijele se u dvoje skupine, ovisno o tome postavljaju li se kao zahtjev (pozitivno) ili pak kao zabrana (negativno).

Posvojitelj može biti osoba koja ima navršenu dvadeset i jednu godinu, koja od posvojenika mora biti starija najmanje osamnaest godina.¹⁹ Smatra se da su pojedinci spremni i dovoljno zreli postati roditeljima tek kada navrše dvadeset i jednu godinu. Ako postoje izrazito opravdani razlozi posvojiteljem može postati i mlađa osoba, no i dalje mora zadovoljavati uvjet da je od posvojenika starija osamnaest godina. Postojanje opravdanih razloga mora utvrditi i obrazložiti Hrvatski zavod za socijalni rad.²⁰ Nekada je Obiteljskim zakonom bila propisana i gornja dobna granica posvojitelja, no ona je ukinuta naknadnim izmjenama i dopunama zakona.

„Dijete mogu posvojiti bračni i izvanbračni drugovi zajednički, jedan bračni ili izvanbračni drug ako je drugi bračni ili izvanbračni drug roditelj ili posvojitelj djeteta, jedan bračni, odnosno izvanbračni drug uz pristanak drugog bračnog, odnosno izvanbračnog druga te osoba koja nije u braku ili izvanbračnoj zajednici.“²¹

U pravilu, posvojitelj mora biti hrvatski državljanin, no postoji i iznimka prema kojoj posvojitelj može biti i strani državljanin ako je to u najboljem interesu djeteta. U slučaju da su dijete ili posvojitelj strani državljanin, za posvojenje je potrebno dobiti odobrenje ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi. Posvojenje van matične države trebalo bi biti samo alternativa, u slučaju da se ne može osigurati prikladna skrb za dijete u njegovoj domovini. Posvojenje od strane stranog državljanina ne bi trebalo biti primarno rješenje iz slijedećih razloga: teža prilagodba djeteta na novu okolinu i obitelj, ograničene su mogućnosti provjere inozemne sredine u koju dijete odlazi i ograničena je mogućnost poduzimanja interventnih mjera. Ipak, prednost pri posvojenju daje se hrvatskim državljanima u odnosu na strance.²²

¹⁹ Članak 184, Obiteljskog zakona, („Narodne Novine“ br. 103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23.)

²⁰ Hrabar D., Korać Graovac A., Obiteljsko pravo i matičarstvo, Zagreb, Narodne novine, 2019, str.128.

²¹ Članak 185, Obiteljskog zakona, („Narodne Novine“ br. 103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23.)

²² Hrabar, D., et al., Obiteljsko pravo, Zagreb, Narodne novine, 2021, str. 293, 294.

Posvojitelj ne može biti osoba koja je lišena prava na roditeljsku skrb, koja je lišena poslovne sposobnosti i čije dosadašnje ponašanje i osobine upućuju da toj osobi nikako nije poželjno povjeriti roditeljsku skrb o djetetu.

Prema članku 170. Obiteljskog zakona: “Sud će roditelja lišiti prava na roditeljsku skrb u izvanparničnom postupku kad utvrdi da roditelj zloupotrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava.”²³ Osoba će biti lišena roditeljske skrbi ukoliko je napustila dijete ili je ono bilo izloženo nekom obliku nasilja od strane odraslih članova obitelji ili su roditeljeve mentalne sposobnosti ograničene do mjere da nije u stanju trajno ostvarivati niti jedan sadržaj roditeljske skrbi.²⁴ S obzirom na navedeno bilo bi potpuno kontradiktorno i nemoralno takvoj osobi dati priliku na roditeljsku skrb putem posvojenja, ako je bez iste ostala zbog zlostavljanja i zanemarivanja svoje biološke djece.

Posvojiteljem ne može postati niti osoba koja je lišena poslovne sposobnosti. Osoba će biti lišena poslovne sposobnosti ukoliko se zbog duševnih smetnji ili nekih drugih razloga nije sposobna brinuti o svojim pravima, potrebama i interesima, te ako ugrožava prava i interese drugih osoba.²⁵ Dakle, osoba koja je zbog navedenih razloga ostala bez poslovne sposobnosti neće moći pravilno ispunjavati roditeljske obveze i adekvatno brinuti za dijete.

Dopustiti posvojenje navedenim osobama bilo bi suprotno svemu onome što institut posvojenja predstavlja i od čega se djeca koja putem posvojenja traže obitelj, ljubav i sigurnost žele zaštititi.

²³ Članak 170, Obiteljskog zakona, („Narodne Novine“ br. 103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23.)

²⁴ Članak 171, Obiteljskog zakona, („Narodne Novine“ br. 103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23.)

²⁵ Članak 171, Obiteljskog zakona, („Narodne Novine“ br. 103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23.)

4.3. Pristanak na posvojenje

„Pristanak na posvojenje ovlašteni su dati: roditelj djeteta, skrbnik djeteta, dijete koje je starije od 12 godina i bračni ili izvanbračni drug posvojitelja.“²⁶

„Za posvojenje djeteta, pristanak su dužni dati roditelji zbog zaštite prava na roditeljsku skrb i obiteljski život. Pristanak može dati roditelj koji je živ i upisan kao roditelj u maticu rođenih. Pristanak se daje tek nakon što dijete navrší šest tjedana života, kako bi roditelji imali malo vremena promisliti o težini svoje odluke. Ukoliko roditelj ne želi dati svoj pristanak, njegov pristanak može nadomjestiti sud u izvanparničnom sudskom postupku. Ovaj pristanak nije nužan ukoliko je roditelj lišen prava na roditeljsku skrb, vodi se kao nepoznat ili nestao ili je umro. Sama činjenica da je roditelj lišen prava na roditeljsku skrb je upozorenje da je u najboljem interesu djeteta da bude posvojeno. Kada pristanak daje maloljetni roditelj ili roditelj koji je lišen poslovne sposobnosti, on mora razumjeti što znači pristanak na posvojenje, a Hrvatski zavod za socijalni rad ga mora informirati o posljedicama koje proizlaze iz posvojenja njegova djeteta. Kod procjene maloljetnog roditelja o shvaćanju značenja čina posvojenja uzima se u obzir zrelost i dob maloljetnog roditelja. Roditelji svoj pristanak daju izričito za posvojitelje koji su im nepoznati, a ako dijete posvaja bračni ili izvanbračni drug roditelja, u tom slučaju pristanak se daje isključivo za tog posvojitelja te ovim posvojenjem ne prestaju prava i dužnosti u odnosu biološkog roditelja i djeteta. Roditelj svoj pristanak može i opozvati u roku od 30 dana od potpisa zapisnika o pristanku na posvojenje. U slučaju da roditelji odbiju dati svoj pristanak biti će upozoreni da se njihov pristanak može nadomjesten odlukom suda po isteku roka od tri mjeseca, počevši od dana kada su bili upozoreni na tu mogućnost. U trenutku kada roditelji daju pristanak, dijete se stavlja po skrbništvo, a roditelj gubi pravo na roditeljsku skrb.“²⁷

„Djetetov skrbnik daje pristanak na posvojenje u slučaju da je roditelj umro, nepoznat, nestao ili je lišen prava na roditeljsku skrb. Kada je dijete pod skrbništvom, za posvojenje nije presudan pristanak skrbnika djeteta, ali on ima pravo izraziti svoja razmišljanja o posvojenju ako to želi. Ako je za posvojenje potreban pristanak skrbnika koji je zaposlenik Zavoda za socijalni rad, sud će umjesto njegova pristanka donijeti rješenje kako ne bi došlo do sukoba interesa.“²⁸

²⁶ Hrabar D., Korać Graovac A., *Obiteljsko pravo i matičarstvo*, Zagreb, Narodne novine, 2019, str.124.

²⁷ *Ibid.*, str.124 – 126.

²⁸ *Ibid.*, str.126.

Srodnici djeteta nemaju prava u postupku posvojenja, no mogu dobiti priliku za saslušanje ako je to potrebno za posvojenje.²⁹

U situaciji kada je posvojitelj jedan bračni ili izvanbračni drug, potreban je pristanak i drugog bračnog ili izvanbračnog druga, te ovaj pristanak nije moguće opozvati.³⁰

„Dijete mora samostalno izraziti pristanak na posvojenje ukoliko je navršilo dvanaest godina. Može i opozvati pristanak sve do trenutka pravomoćnosti rješenja o posvojenju. Svoj pristanak dijete daje bez nazočnosti roditelja i osoba koje ga žele posvojiti.“³¹

Kada je dijete mlađe od 12 godina, ima pravo izraziti svoje mišljenje i želje za posvojenje, a one se uzimaju u obzir ovisno o djetetovoj zrelosti i dobi.³²

²⁹ Članak 192, Obiteljskog zakona, („Narodne Novine“ br. 103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23.)

³⁰ Članak 193, Obiteljskog zakona, („Narodne Novine“ br. 103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23.)

³¹ Hrabar D., Korać Graovac A., Obiteljsko pravo i matičarstvo, Zagreb, Narodne novine, 2019, str.126.

³² Članak 191, Obiteljskog zakona, („Narodne Novine“ br. 103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23.)

5. PROCJENA PRIKLADNOSTI POSVOJITELJA I ZASNIVANJE POSVOJENJA

„Da bi osoba mogla posvojiti dijete mora ispunjavati određene uvjete na temelju kojih nadležno tijelo procjenjuje da je osoba podoban kandidat da postane posvojitelj. Na temelju ove procjene biraju se najprikladniji roditelji za dijete s obzirom na njegove potrebe. Osoba koja želi posvojiti dijete podnijet će Zavodu za socijalni rad prema svom mjestu prebivališta pisani zahtjev za izdavanje mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje. Uz ovaj zahtjev potrebno je priložiti odgovarajuću dokumentaciju kako bi se dokazale pretpostavke za posvojenje. U spomenutu dokumentaciju spada: rodni list, vjenčani list, dokaz o postojanju izvanbračne zajednice, dokaz o državljanstvu, potvrda liječnika o psihofizičkom zdravstvenom stanju, potvrda o zaposlenju, dokaz da se protiv podnositelja zahtjeva niti protiv članova kućanstva ne vodi kazneni postupak. Pravilnik kojim se kojim se propisuju elementi koji se odnose na prikladnost i podobnost za posvojenje jest: Pravilnik o elementima koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaju stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima te načinu vođenja registra o posvojenjima ("Narodne novine" br. 106/14., 5/15., 28/16., 103/15.), u daljnjem tekstu - Pravilnik.“³³

Hrvatski zavod za socijalni rad od nadležnih tijela pribaviti: dokaze da podnositelj zahtjeva nije lišen prava na roditeljsku skrb i poslovne sposobnosti, da podnositelj niti njegovi članovi kućanstva nisu pravomoćno osuđeni za neko od određenih kaznenih djela određenih Pravilnikom, te za nasilje u obitelji, dokaz o prebivalištu potencijalnog posvojitelja.³⁴

„Stručno mišljenje o prikladnosti i podobnosti za posvojenje se utvrđuje putem različitih tehnika koje se sastoje od radnji i postupaka kojima se koriste stručni radnici Zavoda za socijalni rad radi utvrđivanja uvjeta koje trebaju ispunjavati posvojitelji za posvojenje. Stručni radnici koji utvrđuju navedeno su socijalni radnik, psiholog i pravnik.“³⁵

³³ Hrabar, D., et al., *Obiteljsko pravo*, Zagreb, Narodne novine, 2021, str. 317-320.

³⁴ Pravilnik o elementima koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaju stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima te načinu vođenja registra o posvojenjima ("Narodne novine" br. 106/14., 5/15., 28/16., 103/15.)

³⁵ Članak 4, Pravilnik, ("Narodne novine" br. 106/14., 5/15., 28/16., 103/15.)

„Kako bi utvrdio podobnost i prikladnost za posvojenje psiholog provodi ove postupke: zajednički i pojedinačni intervju s podnositeljima zahtjeva, testiranje podnositelja zahtjeva, posjeta na adresi stanovanja podnositelja zahtjeva, razgovor i upoznavanje sa zaključnom ocjenom.“³⁶

Cijeli postupak koji se provodi prije samog postupka posvojenja mora biti završen u roku od šest mjeseci od kada je predan zahtjev za posvojenjem.

U trenutku kada posvojitelji dobiju pozitivno mišljenje o podobnosti i prikladnosti za posvojenje biti će upisani u registar potencijalnih posvojitelja.³⁷

Postupak zasnivanja posvojenja dolazi nakon procjene podobnosti i prikladnosti. Tijelo koje je nadležno za zasnivanje posvojenja jest Hrvatski zavod za socijalni rad. Mjesna nadležnost Zavoda za socijalni rad utvrđuje se prema mjestu prebivališta ili boravišta djeteta koje se posvaja.

„Kroz povijest, posvojenje se moglo zasnovati privatnim ugovorima između posvojitelja i posvojenika, a takve je ugovore morao ovjeriti sud. Danas su za posvojenje zaduženi Zavodi za socijalni rad. Zavod će pokrenuti postupak posvojenja kada se na području njegove mjesne nadležnosti pojavi dijete koje ispunjava pretpostavke posvojenja. Najprikladniji potencijalni posvojitelj tog djeteta birati će se iz registra posvojitelja.“³⁸

Postupak posvojenja je tajan za javnost kako bi se zaštitila privatnost i osobni podaci sudionika procesa: „U postupku zasnivanja posvojenja javnost je isključena, a svi sudionici postupka su dužni poštovati pravo na zaštitu osobnih podataka“, članak 202. Obiteljskog zakona.

„U postupku posvojenja stranke su dijete i najprikladniji posvojitelj. S druge strane, stranka u postupku posvojenja ne može biti: roditelj koji je potpisom pristao na to da mu dijete posvoji nepoznati posvojitelj, roditelj čiji je pristanak na posvojenje nadomjestio sud svojom odlukom, roditelj čiji pristanak nije potreban.“³⁹

³⁶ Članak 8, stavak 1, Pravilnika o elementima koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaju stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima te načinu vođenja registra o posvojenjima ("Narodne novine" br. 106/14., 5/15., 28/16., 103/15.)

³⁷ Hrabar D., Korać Graovac A., Obiteljsko pravo i matičarstvo, Zagreb, Narodne novine, 2019, str.129-130.

³⁸ Ibid., str. 130

³⁹ Ibid., str. 130

„Potencijalni posvojitelji biti će prije posvojenja upoznati sa pravom djeteta da sazna da je posvojeno. Dijete bi prema savjetu Zavoda za socijalni rad trebalo upoznati sa činjenicom da je posvojeno najkasnije do 7 godine života, a ako je dijete bilo starije dobi prilikom posvojenja, savjetuje se da se djetetu ta informacija priopći odmah nakon zasnivanja posvojenja.“⁴⁰ Zakonom nije predviđena sankcija za slučaj da posvojitelji odluče da neće reći djetetu da je posvojeno, također Zavod za socijalni rad nije dužan obavijestiti dijete da je posvojeno ukoliko to roditelji ne učine.

Nakon što se zasnjuje posvojenje, podaci o posvojenju postaju službena tajna. Uvid u ove podatke može imati samo punoljetni posvojenik, posvojitelj i roditelj koji je dao pristanak da njegovu dijete posvoji njemu poznati posvojitelj.⁴¹ Ako je posvojenik maloljetan, Zavod za socijalni rad može mu dopustiti uvid u podatke o posvojenju, ako se utvrdi da bi to bilo u njegovu interesu. Bliži krvni srodnici također mogu dobiti uvid u podatke o posvojenju ako punoljetni posvojenik za to da pristanak Zavodu za socijalni rad.⁴²

⁴⁰ Članak 206, Obiteljskog zakona, („Narodne Novine“ br. 103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23.)

⁴¹ Članak 217, Obiteljskog zakona, („Narodne Novine“ br. 103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23.)

⁴² Hrabar D., Korać Graovac A., Obiteljsko pravo i matičarstvo, Zagreb, Narodne novine, 2019, str.136-137.

6. PRIPREMA POSVOJITELJA – „ŠKOLA ZA POSVOJITELJE“

Potencijalni posvojitelji koji se žele što više educirati i što bolje pripremiti za dolazak dugoočekivanog člana u obitelj imaju priliku to napraviti putem različitih programa koje pružaju udruge za potporu u posvojenju. Ovakve pripreme su besplatne i dobrovoljne te su naravno velika prednost posvojiteljima kako bi se što bolje snašli u ulozi roditelja.

„Ovakve edukacije namijenjene su potencijalnim posvojiteljima koji su već predali svoj zahtjev za posvojenje Zavodu za socijalni rad, onima koji žele postati posvojitelji no još nisu predali zahtjev, posvojiteljima koji su postali roditelji i sada žele poboljšati svoje roditeljske vještine i stručnjacima koji rade sa posvojiteljskim obiteljima i posvojiteljima.

Ciljevi koji se žele postići ovim edukacijama su: razrješavanje potencijalnih dilema vezanih uz posvojenje, upoznati posvojitelje sa razvojnim potrebama djeteta, pomoći posvojiteljima da se suoče sa problemima koje donose različita razdoblja odrastanja djeteta, unapređenje roditeljskih vještina, pomoć u poboljšanju komunikacijskih i socijalnih vještina.

Jedna od udruga koja provodi ovakvu vrstu edukacija tj. škola jest udruga „Na drugi način“ sa sjedištem u Zagrebu. Ovo je neprofitna i nevladina udruga koja je osnovana 2004. godine. Ova Udruga provodi program stručne pripreme za posvojitelje pod nazivom: „Škola za posvojitelje – edukacija (potencijalnih) posvojitelja”.⁴³ Udruga kao svoje ciljeve navodi sljedeće: „Ciljevi Udruge su podizanje opće kvalitete življenja djece, mladih i obitelji, pružanje podrške pozitivnom roditeljstvu, pružanje podrške potencijalnim posvojiteljima, posvojiteljima i posvojiteljskim obiteljima, kreativno korištenje osobnih potencijala u svrhu osobnog i općeg društvenog razvoja, poboljšanja kvalitete komunikacija i odnosa u obitelji, smanjenja nasilja u braku, obitelji, među generacijama, u društvu, podizanje javne svijesti o problemu zlostavljanja djece i mladih, nasilja u obitelji te podizanje javne svijesti o problemu posvojenja.”⁴⁴

„U navedenoj Udruzi zbog velikog interesa posvojitelja provode se i ove radionice: „Emocije – kako ih prepoznati i izraziti“, „Dijete i agresivnost“, „Komunikacija s djetetom“, „Mi smo obitelj – pričam ti priču“. Ove radionice se sadrže od predavanja, diskusija, interakcijskih vježbi i razmjena iskustava.

⁴³ Škola za posvojitelje, dostupno na: <https://naduginacin.hr/skola-za-posvojitelje/>

⁴⁴ Udruga „Na drugi način“, dostupno na: <https://naduginacin.hr/o-nama/>

Voditelji ovakvih programa u Udruzi su stručnjaci sa dugogodišnjim iskustvom u radu sa članovima posvojiteljskih obitelji, no osim stručnjaka sudjeluju i posvojitelji koji su već završili program pripreme te uz to imaju iskustva u roditeljstvu posvojene djece.“⁴⁵

⁴⁵ Škola za posvojitelje, dostupno na: <https://nadruGINACIN.hr/skola-za-posvojitelje/>

7. RJEŠENJE O POSVOJENJU

Rješenje o posvojenju donosi mjesno nadležan Zavod za socijalni rad, a njime se zasniva posvojenje. Posvojenje se smatra zasnovanim kada rješenje o posvojenju stekne pravomoćnost.⁴⁶ Izreka rješenja o posvojenju prema članku 213. Obiteljskog zakona sadrži:

„Za posvojenika: osobno ime i prezime, spol, dan, mjesec, godinu i sat rođenja, mjesto rođenja, nacionalnost i državljanstvo, godinu i redni broj upisa u matici rođenih;

Za roditelje: osobni identifikacijski broj, osobno ime (i rođeno prezime), datum i mjesto rođenja, nacionalnost, državljanstvo, zanimanje te prebivalište i adresu stanovanja roditelja;

Za posvojitelje: osobni identifikacijski broj, osobno ime (i rođeno prezime), datum i mjesto rođenja, nacionalnost, državljanstvo, zanimanje, prebivalište i adresu stanovanja;

Određenje da se posvojitelji upisuju, odnosno ne upisuju kao roditelji;

Određenje da se djetetu ima odrediti novi osobni identifikacijski broj koji će se upisati u maticu rođenih i evidenciju o državljanstvu, ako je to potrebno radi zaštite prava i interesa djeteta.“⁴⁷

Ako se prilikom zasnivanja posvojenja promijene osobni podaci, izreka rješenja o posvojenju mora sadržavati i nove podatke.

Nakon što se zasnjuje posvojenje više se ne smije utvrđivati niti osporavati majčinstvo i očinstvo iz razloga što se posvojenjem želi zasnovati trajni odnos između posvojenika i posvojitelja. Posvojenjem se prekidaju svi odnosi i pravne veze između djeteta i bioloških roditelja i stvara se novi, neraskidiv odnos. Odnosi između bioloških roditelja i djeteta ne prekidaju se jedino u slučaju da dijete posvoji bračni ili izvanbračni drug roditelja djeteta.⁴⁸

Prema Zakonu o osobnom imenu posvojitelji mogu maloljetnome djetetu promijeniti osobno ime. Ukoliko je dijete starije od 10 godina za promjenu osobnoga imena potreban je djetetov pristanak. Osobno ime se sastoji od imena i prezimena, a kada se ono mijenja dijete može dobiti zajedničko prezime posvojitelja.⁴⁹

⁴⁶ Hrabar, D., et al., Obiteljsko pravo, Zagreb, Narodne novine, 2021, str. 328.

⁴⁷ Članak 217, Obiteljskog zakona, („Narodne Novine“ br. 103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23.)

⁴⁸ Hrabar D., Korać Graovac A., Obiteljsko pravo i matičarstvo, Zagreb, Narodne novine, 2019, str.132.

⁴⁹ Članak 2.; 7, Zakona o osobnom imenu, (NN br. 118/12., 70/17., 98/19.)

„Posvojitelji također mogu posvojeniku odrediti nacionalnost kako bi se lakše uklopio u novu sredinu, a ukoliko je posvojenik stariji od 12 godina, on mora dati pristanak na promjenu nacionalnosti. Što se tiče stjecanja državljanstva, dijete hrvatsko državljanstvo stječe posvojenjem, te se smatra da je dijete hrvatski državljanin od datuma rođenja.“⁵⁰

Protiv rješenja o posvojenju stranka postupka posvojenja može podnijeti žalbu ministarstvu koje je nadležno za poslove socijalne skrbi u roku od 15 dana od dostave rješenja. Rješenje postaje pravomoćno istekom roka za žalbu.⁵¹

⁵⁰ Hrabar D., Korać Graovac A., *Obiteljsko pravo i matičarstvo*, Zagreb, Narodne novine, 2019, str.134,135.

⁵¹ Članak 214, *Obiteljskog zakona*, („Narodne Novine“ br. 103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23.)

8. PRAVNI UČINCI POSVOJENJA

Pod pravne učinke posvojenje svrstavamo sva prava i obveze koje proizlaze iz tog odnosa, a odnose se na posvojenika i posvojitelja. Između sudionika nakon zasnivanja posvojenja nastaje odnos koji se po pravnim učincima ne razlikuje od odnosa među krvnim srođnicima.

Posvojenjem posvojitelji postaju roditelji te ih matičar u maticu rođenih upisuje kao roditelje posvojenika.

Posvojenjem posvojitelji također prema Zakonu o osobnom imenu mogu posvojeniku odrediti novo ime. Ukoliko je dijete starije od 10 godina potreban je njegov pristanak.⁵² Posvojenik također može zadržati i ime i prezime koje je imao prije posvojenja ili svojem prezimenu dodati prezime posvojitelja.⁵³

„Dijete posvojenjem stječe hrvatsko državljanstvo. Posvojitelji također mogu odrediti nacionalnost posvojeniku, a ako je dijete starije od 12 godina mora dati pristanak za promjenu nacionalnosti.“⁵⁴

Posvojenik i njegovi potomci posvojenjem stječu pravo da naslijede posvojitelja i njegove krvne srođnike, a također vrijedi i obrnuta situacija, posvojitelj i njegovi krvni srođnici mogu naslijediti posvojenika i njegove potomke.⁵⁵

⁵² Članak 7, Zakona o osobnom imenu, („Narodne Novine“ br. 118/12., 70/17., 98/19.)

⁵³ Hrabar, D., et al., *Obiteljsko pravo*, Zagreb, Narodne novine, 2021, str. 336.

⁵⁴ *Ibid.*, str. 337.

⁵⁵ Članak 8, Zakona o nasljeđivanju, („Narodne novine“ br. 48/03., 163/03., 35/05., 127/13., 33/15., 14/19.)

9. POMOĆ I POTPORA NAKON POSVOJENJA

„Nakon zasnivanja posvojenja Zavod za socijalni rad po mjesnoj nadležnosti dužan je pratiti prilagodbu i razvoj djeteta u novoj okolini i obitelji, pružiti potrebnu pomoć i potporu te nakon što prođe šest mjeseci od posvojenja o svojim opažanjima sastaviti izvješće. Doneseno izvješće Zavod za socijalni rad treba dostaviti Zavodu koji je je vodio postupak posvojenja i na kraju donio rješenje o zasnivanju posvojenja.“⁵⁶

Roditelji nakon posvojenja pomoć mogu potražiti u udrugama koje se bave posvojenjem. Takve udruge nude edukacije, radionice i grupne razgovore kako i roditelji mogli saznati kako riješiti eventualne probleme i nesporazume. Kroz razgovore sa drugim roditeljima mogu naučiti kako se oni nose sa problemima koje nose različita razdoblja odrastanja djeteta. Već ranije u radu spomenuli smo udruhu „Na drugi način“ koja nudi „Školu za posvojitelje“ kako bi se posvojitelji uz stručnu pomoć pripremili za posvojenje i probleme na koje mogu naići nakon posvojenja.⁵⁷

⁵⁶ Hrabar, D., et al., *Obiteljsko pravo*, Zagreb, Narodne novine, 2021, str. 331, 332.

⁵⁷ Udruga „Na drugi način“, dostupno na: <https://nadruGINACIN.hr/skola-za-posvojitelje/>

10. ZAKLJUČAK

Posvojenje je postupak koji uz sebe često veže pridjev „dugotrajan“. Istražujući o pojmu posvojenja također sam često nailazila na riječi mukotrpan, iscrpljujući i težak. Prva pomisao bila mi je: „Zašto bi postupak kojem je cilj toliko plemenit i nesebičan bio tako opisan?“

Pišući ovaj rad saznala sam neke od razloga zašto ovaj proces ima ovakve asocijacije u društvu. Za početak, krenimo od pretpostavki za posvojenje. Postoje pretpostavke za posvojenje na strani djeteta i pretpostavke za posvojenje na strani posvojitelja. Ove pretpostavke navode koje uvjete moraju zadovoljiti i posvojenik i posvojitelj kako bi postali prikladni da mogu započeti proces posvojenja. Jednom kada taj proces započne pred posvojiteljima se nađu brojni zahtjevi koje moraju ispuniti kako bi ušli u registar posvojitelja i kako bi baš oni postali najprikladniji posvojitelj za toliko željeno dijete kojem će pružiti dom kakav svako dijete zaslužuje, dom pun ljubavi, razumijevanja i topline.

Naravno, kada se jednom dođe do posvojenja, posao za posvojitelje nije niti približno gotov. Koliko god je put do posvojenja za posvojitelja bio težak, kroz dječje oči cijeli taj proces izgleda još teže. Vrijeme u kojem bi svako dijete trebalo biti bezbrižno i misliti na igru, ovoj djeci prolazi na čekanju u sustavu, kako bi dobili ono na što imaju pravo i što su iz nekog razloga izgubili. Posvojitelji iz tog razloga moraju biti puni strpljenja, ljubavi i razumijevanja kako bi se djeca mogla prilagoditi i vremenom steći povjerenje. Također, sve navedeno itekako ovisi o dobi djeteta.

Na kraju, bez obzira na spomenutu dugotrajnost i težinu postupka konačni cilj daje snagu za prolazak kroz cijeli proces. Iako, ne treba zaboraviti kako ne uspiju sva djeca dobiti svoju priliku za obitelj i sretan kraj svoje priče o posvojenju. Mislim da je to nešto na čemu bi sustav pod hitno trebao poraditi i zbog čega bi postupak posvojenja trebao postati brži i efikasniji.

LITERATURA

1. Hrabar, Dubravka; Korać Graovac, Aleksandra, Obiteljsko pravo i matičarstvo, Zagreb, Narodne novine, 2019
2. Hrabar, Dubravka; Hlača, Nenad; Jakovac-Lozić, Dijana; Korać Graovac, Aleksandra; Majstorović, Irena; Čulo Margaletić, Anica; Šimović, Ivan, Obiteljsko pravo, Zagreb, Narodne novine, 2021
3. Roda – roditelji u akciji, URL: <https://pravo.roda.hr/prava-roditelja-i-djece/roditeljska-prava/sve-o-posvojenju.html>
4. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, URL: <https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelj-i-socijalna-politika/obitelj-12037/djeca-i-obitelj-12048/posvojenje-12049/1204>
5. ADOPTA – udruga za potporu u posvajanju; URL: <https://www.adopta.hr/novosti/sastanaksministrom.html>
6. Udruga „Na drugi način“, URL: <https://nadruginacin.hr/o-nama/>
7. Obiteljski zakon ("Narodne novine" br. 103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23.), URL: <https://www.iusinfo.hr/zakonodavstvo/obiteljski-zakon/5/clanak-1>
8. Pravilnik o elementima koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaju stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima te načinu vođenja registra o posvojenjima ("Narodne novine" br. 106/14., 5/15., 28/16., 103/15.)

9. Zakon o osobnom imenu ("Narodne novine" br. 118/12., 70/17., 98/19.)

10. Zakon o nasljeđivanju ("Narodne novine" br. 48/03., 163/03., 35/05., 127/13., 33/15., 14/19.)